

2018-02-26

Psichologų praktinės veiklos teisinis reglamentavimas

Darbe apžvelgiama psichologų praktinės veiklos reglamentavimo praktika, atkreipiant dėmesį į psichologų veiklai keliamus išsilavinimo, kvalifikacijos, veiklos vykdymo reikalavimus, profesinės veiklos sustabdymo, nutraukimo atvejus, taip pat psichologams taikomą atsakomybę už teisės aktų, reglamentuojančių jų veiklą, pažeidimus. Aptariamų valstybių praktikoje privaloma psichologų registracija profesiniame registre yra privaloma praktinės veiklos sąlyga.

Apžvelgiamos Danijos, Italijos, Latvijos, Lenkijos, Maltos ir Prancūzijos teisės aktų, reglamentuojančių psichologų veiklą, nuostatos. Atkreiptinas dėmesys, kad naujusias teisinis reglamentavimas yra Latvijoje – čia 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo Psichologų įstatymas.

Darbo pabaigoje pateikiama Europos Komisijos reguliuojamų profesijų duomenų bazėje skelbiama informacija apie psichologų profesijos teisinio reglamentavimo kai kuriuos aspektus (privalomą psichologų registraciją profesinėje institucijoje, saugomą profesijos pavadinimą, profesinio draudimo reikalavimą).

Danija

Danijoje galioja 1993 m. priimtas Psichologų įstatymas¹. Paskutinės įstatymo pataisos priimtos 2000 m. Pagal Psichologų įstatymą teisę vadintis registruotais (licencijuotais) psichologais turi tik asmenys, turintys psichologo leidimą (licenciją), gautą įstatymo numatytais pagrindais (1 str.).

Pagal įstatymo 2 straipsnį teisę gauti psichologo licenciją gali bet kuris asmuo, kuris Danijoje:

- įgijo psichologijos magistro laipsnį, psichologijos-pedagogikos magistro laipsnį ar kitą atitinkamą mokslo laipsnį;
- baigė dvejų metų papildomą praktinių užsiėmimų programą, patvirtintą Danijos psichologų praktikos priežiūros tarybos.

Licenciją išduoda Danijos psichologų praktikos priežiūros taryba, kuri prižiūri ir suteiktų licencijų registrą. Taryba licenciją gali taip pat suteikti ir Danijoje gyvenantiems asmenims, įgijusiems atitinkamą psichologo išsilavinimą ne Danijos universitetuose, ir kurie dokumentais

¹ Consolidated Act on Psychologists:

<http://english.oim.dk/media/14901/consolidated-act-on-psychologists-etc.pdf>

Bekendtgørelse af lov om psykologer m.v.: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=19974>

įrodo, kad atitinka Psichologų tarybos nustatytus kvalifikacinius išsilavinimo, praktikos ir kitus reikalavimus.

Asmuo, jei manoma, kad vykdydamas psichologo veiklą gali kelti grėsmę kitiems asmenims dėl didelės nekompetencijos ar ligos, neturi teisės gauti licenciją.

Psichologo licencija gali būti panaikint, jei laikoma, kad psichologas kelia pavojų kitiems asmenims (3 str.):

- dėl ligos, dėl kurios asmuo negali tinkamai vykdyti veiklą;
- dėl ligos ar piktnaudžiavimo narkotikais ir panašiomis medžiagomis, manant, kad psichologas nuolat ar su pertraukomis yra susilpnėjęsios psichologinės būklės;
- dėl didelio neatsargumo vykdant savo veiklą.

Licencijos galiojimas gali būti nutrauktas esant Danijos baudžiamojo kodekso 78(2) straipsnyje nustatytais sąlygoms.

Skubiais atvejais Taryba gali laikinai sustabdyti licencijos galiojimą, jei psichologo veikla kelia neišvengiamą grėsmę (5 str.).

Taryba, siekdama priimti sprendimą dėl asmens tinkamumo užsiimti psichologo praktika, gali paprašyti asmenį atlikti sveikatos ar kitokią patikrą (7 str.). Jei asmuo atsisako tokios patikros, Taryba turi teisę perduoti atitinkamą medžiagą teismui.

Taryba viešai skelbia sprendimus dėl laikinai sustabdytų ar panaikintų psichologų veiklos licencijų (8 str.). Taryba taip pat turi teisę atnaujinti licencijų galiojimą, jei išnyko sąlygos, dėl kurių buvo laikinai sustabdytas asmens psichologo licencijos galiojimas.

Psichologas gali atsisakyti licencijos tam tikram laikotarpiui arba visam laikui (10 str.). Licencija gali būti atnaujinta (grąžinta) pasibaigus numatytam atsisakymo (galiojimo sustabdymo) laikotarpiui, taip pat jei asmuo kreipiasi į Tarybą atnaujinti licenciją, kai išnyksta aplinkybės dėl kurių licencija buvo sustabdyta.

Teisę naudoti psichologo vardą turi tik asmenys, turintys universitetinį psichologijos mokslų ar juos atitinkančių mokslų magistro laipsnį (21 str.).

Licencijuotas psichologas už grubius ar pakartotinius veiklos taisyklių pažeidimus gali būti baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu (22 str.).

Už neteisėtą registruoto psichologo ar psichologo vardo naudojimą baudžiama bauda (23 str.).

Danijos psichologų praktikos priežiūros tarybą² sudaro 9 nariai, renkami 4 metams. Tarybos pirmininką ir jo pavaduotoją iš narių skiria socialinių reikalų ministras (17 str.). Registruoti (licencijuoti) psichologai privalo Psichologų tarybai pareikalavus pateikti informaciją apie savo veiklą.

Italija

Italijoje psichologų veiklą reglamentuoja 1989 m. priimtas Psichologo profesijos įstatymas³, pagal kurį norint verstis psichologo praktika, asmuo turi išlaikyti valstybinius egzaminus, įgyti psichologo sertifikatą bei būti įrašytam į specialų psichologų registrą bei priklausyti psichologų asociacijai (it. *Ordine degli Psicologi*). Asmenys, norintys laikyti minėtą egzaminą, turi būti baigę 5 metų psichologijos studijas pagal švietimo ministro nustatytą tvarką bei atlikę 1 metų psichologo praktiką, kuomet jo profesinė veikla yra stebima.

Pagal įstatymo 7 straipsnį tam, kad asmuo būtų įtrauktas į psichologų registrą, jis turi:

- turėti Italijos ar Europos ekonominės erdvės (toliau – EEE) valstybės narės pilietybę;
- nebūti nuteistas už nusikaltimus, kuomet uždraudžiama verstis profesine psichologo praktika;
- turėti psichologo profesinę kvalifikaciją, suteikiančią teisę verstis psichologo praktika;

² The Danish Supervisory Board of Psychological Practice: <http://psykolognaevnet.dk/tedst/>

³ Legge No.56 18 febbraio 1989 Ordinamento della professione di psicologo: <http://www.psichiatrionline.it/node/961>

- gyventi Italijoje ar būti Italijos piliečiu, gyvenančiu užsienio valstybėje, ir užsiimančiu psichologo praktika Italijos psichologų organizacijoje, kuri vykdo savo veiklą ne Italijoje. Be to, tam kad būtų įrašytas į psichologų registrą, asmuo turi sumokėti įrašymo į registrą ir teisės suteikimo verstis psichologo praktika mokesčius.

Pagal 11 straipsnį psichologas išbraukiamas iš psichologų registro, jei jis:

- nebėra psichologų asociacijos narys;
- netinkamai vykdo psichologo pareigas;
- nebeatitinka aukščiau minėtų psichologo praktikai vykdyti keliamų reikalavimų.

Pagal Baudžiamojo kodekso⁴ 622 str., kuris taikomas psichologų registre registruotiems psichologams, asmenys, kurie atlikdami savo profesines pareigas be pateisinamos priežasties savo ar kitų naudai atskleidžia profesinę paslaptį, baudžiami laisvės atėmimu iki 1 metų arba bauda nuo 30 iki 516 eurų.

Psichologų veiklą prižiūri provincijos ir / ar regiono reikalų taryba. Taryba svarsto prašymą gauti psichologo sertifikatą ir priima sprendimą šiuo klausimu, taip pat priima sprendimus dėl sertifikato galiojimo sustabdymo ar nutraukimo.

Provincijos ar regiono reikalų taryba psichologų registre registruotiems psichologams už veiklos pažeidimus gali taikyti drausmines nuobaudas (26 str.):

- įspėjimą;
- paskirti patikrinimą;
- uždrausti profesinę praktiką ne ilgesniam kaip 1 metų laikotarpiui;
- pašalinimas iš psichologų asociacijos (it. *radiazione*).

Provincijos ar regiono reikalų taryba drausminę procedūrą pradeda *ex officio* arba prokuroro prašymu (27 str.).

Latvija

Latvijoje Psichologų įstatymas⁵ priimtas 2017 m. kovo mėn. 30 d., o įsigaliojo 2018 m. sausio 1 d. Pagal įstatymą psichologas – tai asmuo, kuris šio įstatymo nustatyta tvarka yra įgijęs teisę verstis psichologo profesine veikla. Psichologo sertifikatas (lat. *psihologa sertifikāts*) – Psichologų sertifikavimo tarybos išduotas dokumentas, patvirtinantis, kad psichologas turi teisę nustatyta apimtimi nuolat verstis psichologo profesine veikla.

Asmens teisės nuolat verstis psichologo profesine veikla patvirtina (3 str. 1 d.):

- aukštojo mokslo diplomas, kuriuo patvirtinama, kad asmuo išklaušė ne mažiau kaip 200 kreditų apimties akredituotą psichologijos bakalauro studijų programą ir akredituotą magistro studijų programą, taip pat ne mažiau kaip viena iš šių programų yra profesionali studijų programa;
- registracija psichologų registre;
- psichologo sertifikatas su nustatyta veiklos sritimi.

Psichologas, kuris neturi psichologo sertifikato, turi teisę verstis psichologo profesine veikla, jei jo išsilavinimas atitinka straipsnio 1 dalyje nurodytą išsilavinimo reikalavimą, yra sudaręs sutartį su psichologu prižiūrėtoju (*psihologs-pārraugis*) dėl psichologo priežiūros ir yra registruotas psichologų registre.

Psichologo profesinė veikla iki gausant psichologo sertifikatą gali būti vykdoma tik su psichologo prižiūrėtojo priežiūra.

Įstatymo 4 straipsnyje nustatyta psichologų profesinės veiklos sritys:

- 1) švietimo ir mokyklų psichologija (*izglītības un skolu psiholoģija*);
- 2) darbo ir organizāciju psichologija (*darba un organizāciju psiholoģija*);
- 3) kliniskā ir sveikatos psichologija (*klīniskā un veselības psiholoģija*);
- 4) teisinā psichologija (*juridiskā psiholoģija*);
- 5) konsultācinā psichologija (*konsultatīvā psiholoģija*);

⁴ *Codice Penale*: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=36774>

⁵ *Psichologu likums*: <https://likumi.lv/doc.php?id=290115>

6) karinė psichologija (*militārā psiholoģija*).

Psichologų registras yra valstybės informacijos sistema, kurios tikslas yra užtikrinti psichologų profesinės veiklos priežiūrai būtiną informaciją. Registre kaupiama informacija apie psichologus ir psichologus prižiūrėtojus (5 str. 1 d.). Įrašymo į registrą, perregistravimo, išbraukimo iš registro tvarką, kaupiamus duomenis bei duomenų tvarkymo bei saugojimo tvarką nustato Ministrų kabinetas⁶. Registrą prižiūri Valstybinė švietimo kokybės tarnyba, kuri užtikrina registro prieinamumą savo interneto svetainėje. Už psichologo registravimą mokamas valstybins mokestis.

Įstatymo 6 straipsnyje nustatyti draudimai verstis psichologo veikla. Draudžiama verstis psichologo profesine veikla asmeniui, kuris:

- 1) neatitinka 3 straipsnio reikalavimų;
- 2) kuriam išduotas psichologo sertifikatas yra sustabdytas ar panaikintas ir kurio psichologinė profesinė veikla sustabdyta ar baigta, taip pat tokiam asmeniui, kurio profesinė veikla yra sustabdyta ar baigta;
- 3) pripažįstamas kaip įtariamasis ar kaltinamasis baudžiamajame procese dėl nusikalstamos veikos (*par noziedzīgu nodarījumu*), susijusios su smurtu ar smurto grėsme, arba dėl nusikalstamos veikos asmens dorovei ar seksualinio apsisprendimo laisvei;
- 4) yra teistas už nusikalstamą veiką, susijusią su smurtu ar grasinimu smurtu, ar nusikalstamą veiką asmens dorovei ar seksualinio apsisprendimo laisvei – nepriklausomai nuo bausmės atlikimą ar panaikinimą;
- 5) yra įvykdęs nusikalstamą veiką, susijusią su smurtu ar grasinimu smurtu, ar nusikalstamą veiką asmens dorovei ar seksualinio apsisprendimo laisvei, bet yra atleistas nuo bausmės vykdymo;
- 6) prieš kurį nepagrįstai baigtas baudžiamasis procesas dėl nusikalstamos veikos, susijusios su smurtu ar grasinimu smurtu, ar nusikalstama veika asmens dorovei ar seksualinio apsisprendimo laisvei;
- 7) kuriam paskirta globa.

Psichologų sertifikavimą ir profesinės veiklos priežiūrą vykdo Psichologų sertifikavimo taryba (*Psichologu sertifikācijas padome*). Tarybą sudaro švietimo ir mokslo ministras, tarybos veiklos nuostatus tvirtina Ministrų kabinetas. Įstatymo 7 straipsnio 4 dalyje apibrėžta Psichologų sertifikavimo tarybos kompetencija (tvirtina Psichologų etikos komisijos nuostatus, Psichologų etikos kodeksą, organizuoja psichologų sertifikavimą, tiria skundus dėl psichologų profesinės veiklos ir t. t.). Įstatyme taip pat nustatyti atvejai, kada Psichologų sertifikavimo tarybos narys privalo nusišalinti nuo klausimų svarstymo ar sprendimų priėmimo (7 str. 5 d.).

Ministrų kabinetas, atsižvelgdamas į dirbančių psichologų skaičių, profesinės veiklos pagal sritis pasidalinimą, nustato psichologų sertifikavimo komisijų skaičių. Komisijas trejų metų laikotarpiui tvirtina Psichologų sertifikavimo taryba. Komisijos sudarymo tvarka, kompetencija ir komisijos narių prievolė nusišalinti nuo klausimų svarstymo ar sprendimų priėmimo apibrėžta įstatymo 8 straipsnyje.

Siekiantiems pirmą kartą gauti psichologo sertifikatą yra rengiamas patikrinimas (*pārbaudījums*), kurį atlikti turi teisę psichologų registre registruotas psichologas, atitinkantis visus žemiau nurodytus reikalavimus (9 str. 1 d.):

- 1) psichologo išsilavinimas atitinka 3 straipsnyje nustatytus reikalavimus;
- 2) psichologo profesinės veiklos patirtis atitinka Ministrų kabineto nustatytus reikalavimus, būtinus psichologo sertifikatui gauti;
- 3) psichologą prižiūrėjo psichologas prižiūrėtojas Ministrų kabineto nustatyta tvarka;
- 4) yra sumokėjęs mokestį už su sertifikavimu susijusio patikrinimo vykdymą;
- 5) nėra susijęs su draudimais, išvardintais įstatymo 6 straipsnyje.

⁶ Pagal Psichologų įstatymo Pereinamųjų nuostatų 10 punktą, Ministrų kabinetas tokią tvarką patvirtinti privalėjo iki 2017 m. gruodžio 1 d., tačiau Latvijos teisės aktų duomenų bazėje LIKUMI.LV toks dokumentas dar neskelbiamas (2018-02-26).

Psichologo sertifikate nurodoma psichologo profesinės veiklos sritis, kurioje jis gali vykdyti nuolatinę profesinę veiklą. Sertifikatas galioja 7 metus, už jo išdavimą mokamas valstybinis mokestis. Pakartotinio sertifikato (*resertifikacija*) gali kreiptis psichologas, kuris nėra susijęs su draudimais, išvardintais įstatymo 6 straipsnyje, ir atitinka tokius reikalavimus:

- vykdė profesinę veiklą psichologo sertifikate nurodytoje srityje;
- užtikrino bendradarbiavimą su psichologu prižiūrėtoju pagal tarpusavio susitarimą;
- pagerinęs savo profesinius įgūdžius ir kompetenciją.

Psichologas, norintis vėl gauti sertifikatą, tačiau neatitinkantis aukščiau išvardintų sąlygų, neturi teisės į pakartotinį sertifikatą ir privalo būti patikrintas, kaip tai privaloma prieš kreipiantis sertifikato pirmą kartą.

Psichologų įstatymo III dalyje nustatyti pagrindiniai psichologų profesinės veiklos principai. Pagal 12 straipsnį psichologas savo veikloje vadovaujasi atsakingumo, kompetencijos, konfidencialumo, kliento psichologinės gerovės, profesinio bendradarbiavimo, kliento informavimo apie psichologinio tyrimo tikslus ir rezultatus, etinio požiūrio ir elgesio, pagarbos asmeniui ir sąžiningumo principais.

Įstatymo 13 straipsnyje apibrėžiama, koks dokumentas yra laikoma psichologo išvada (*psichologa atzinums*).

Profesinę veiklą vykdančioms psichologams taikomos tokios pareigos:

- 1) naudoti mokslškai pagrįstus ir psichologinio tyrimo tikslus atitinkančius metodus;
- 2) kvalifikuotai, objektyviai ir rūpestingai vykdyti profesinę psichologo veiklą, taip pat prisiimti atsakomybę už savo profesinės veiklos rezultatus;
- 3) sistemiškai ir nuolat tobulinti profesinę kompetenciją, gilinti žinias, taip pat darbo su tikslinėmis grupėmis žinias, užtikrinant bendradarbiavimą su psichologu prižiūrėtoju;
- 4) laikytis psichologų profesinės etikos normų, atsisakyti profesinės veiklos, jei tai sukelia interesų konfliktą ar psichologas nėra kompetentingas tai daryti;
- 5) bendradarbiauti su kitų profesijų atstovais ir kitais psichologais sprendžiant kliento problemas ir užtikrinti profesinės etikos ir konfidencialumo reikalavimus;
- 6) parengti ataskaitą apie bendravimą su kiekvienu klientu ir, jei būtina, psichologo išvadą;
- 7) klientui, psichologo darbdaviui ar užsakovui suprantamu būdu teikti informaciją apie psichologo paslaugų tikslus, metodus ir rezultatus;
- 8) jei darbą su klientu perima kitas psichologas, kliento, užsakovo, teisėsaugos institucijų ar teismo institucijų prašymu užtikrinti psichologo išvados pateikimą ir bendradarbiavimą su psichologu, kuris perima darbą su klientu;
- 9) trečiosioms šalims neatskleisti apie klientą gautos informacijos, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus;
- 10) saugoti bendravimo ataskaitą ir psichologo išvadą iki kol bus visiškai pasiektas planuotas šių dokumentų panaudojimo tikslas arba 10 metų parengus šiuos dokumentus, o šiam terminui pasibaigus ar pasibaigus psichologo profesinei veiklai sunaikinti dokumentus. Ši pareiga netaikoma psichologui, jei jis dirba kaip darbuotojas (*darbinieks*);
- 11) užtikrinti, kad bendradarbiavimo ataskaitos ir psichologo išvados prieinamumas yra apribotas pagal asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus.

Psichologų sertifikavimo taryba priima sprendimą dėl sertifikuoto psichologo profesinės veiklos ir psichologo sertifikato sustabdymo, taip pat tokio psichologo veiklos sustabdymo, kuris vykdo psichologo profesinę veiklą pagal įstatymo 3 straipsnio 2 dalies reikalavimus (20 str. 1 d.):

- 1) įstatymo 6 straipsnio 3 dalies atvejais;
- 2) remdamasi psichologo raštišku prašymu dėl psichologo sertifikato galiojimo sustabdymo ar psichologo profesinės veiklos sustabdymo.

Pagal 20 straipsnio 3 dalį psichologų sertifikavimo taryba priima sprendimą dėl sertifikuoto psichologo profesinės veiklos pasibaigimo ir psichologo sertifikato panaikinimo (anuliavimo), taip pat tokio psichologo profesinės veiklos pasibaigimo, kuris vykdo psichologo profesinę veiklą pagal įstatymo 3 straipsnio 2 dalies reikalavimus tokiais atvejais:

- 1) psichologas Psichologų sertifikavimo tarybai, Psichologų sertifikavimo komisijai ar Psichologų etikos komisijai pateikė klaidinančias žinias apie savo profesinę veiklą, o šiomis žiniomis buvo grindžiamas Psichologų sertifikavimo tarybos sprendimas dėl psichologo registravimo registre, sertifikato išdavimo psichologui, pakartotinio sertifikato išdavimo ir kita;
- 2) psichologui priskiriami įstatymo 6 straipsnio 1, 4–7 punktuose nustatyti draudimai;
- 3) yra konstatuotas esminis psichologų profesinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų ar Psichologų etikos kodekso pažeidimas;
- 4) psichologo sertifikato galiojimas sustabdytas ilgiau kaip 2 metus.

Įstatymo 21 straipsnyje reglamentuojamas psichologo prižiūrėtojo teisių suspendavimas ir panaikinimas (anuliavimas).

Psichologo profesinę veiklą atnaujinti galima ne anksčiau kaip po vienu metų nuo dienos, kai nutrūko psichologo profesinė veikla ir buvo panaikintas psichologo sertifikatas, ir esant tam tikroms įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje nustatytoms sąlygoms.

Lenkija

Psichologo profesija Lenkijoje pripažįstama pagal Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo⁷. Psichologo veiklą reglamentuoja 2001 m. priimtas Psichologo profesijos ir psichologų profesinės savivaldos įstatymas⁸.

Psichologo veikla gali verstis tam tikrus įstatyme nustatytus reikalavimus atitinkantis asmuo. Psichologas veiklą vykdo savarankiškai. Pagal įstatymo 4 straipsnį psichologo veikla – tai psichologinių paslaugų teikimas, pirmiausia:

- psichologinė diagnozė;
- nuomonės pateikimas;
- sprendimas (lenk. *orzekanie*) (jei tai numatyta tam tikrose veiklos nuostatose);
- psichoterapija;
- psichologinės pagalbos teikimas.

Psichologo veikla taip pat laikoma moksliniai tyrimai, švietimo (pedagoginė) veikla šioje srityje. Psichologo paslaugas gali teikti fiziniai asmenys, juridiniai asmenys, taip pat organizaciniai dariniai, neturintys juridinio asmens statuso (lenk. *jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej*).

Veiklos standartus po konsultacijų su Nacionaline psichologų taryba nustato atsakingos srities ministras.

Įstatymo II skyrius nustato teisinius psichologo veiklos pagrindus. Teisė verstis psichologo veikla įgyjama, kai asmuo įrašomas į Regioninių psichologų rūmų (*Regionalna Izba Psychologów*) psichologų sąrašą. Pagal 8 straipsnį į psichologų sąrašą (*na listę psychologów*) įrašomas asmuo, kuris:

- 1) yra įgijęs psichologijos magistro laipsnį Lenkijos universitete arba yra įgijęs atitinkamą išsilavinimą užsienyje, pripažįstamą Lenkijoje;
- 2) yra teisnus (*posiada pełną zdolność do czynności prawnych*);
- 3) kalba ir rašo lenkų kalba tiek, kiek to reikia psichologo veiklai vykdyti;
- 4) yra atlikęs stažuotę pas teisę praktikuoti turintį psichologą.

Psichologų sąrašą prižiūri Regioninių psichologų rūmų taryba. Asmuo į psichologų sąrašą įrašomas per 30 dienų nuo prašymo gavimo dienos.

Psichologas, baigęs stažuotę, gauna ribotą teisę į psichologo veiklą.

Jei Regioniniams psichologų rūmams apie ketinimą verstis psichologo veikla pareiškia asmuo, kuris studijas ir psichologo stažuotę baigė prieš 5 metus, arba psichologas, kuris daugiau

⁷ Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32005L0036&from=EN>

⁸ *Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów*: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010730763/U/D20010763Lj.pdf>

kaip 5 metus nesivertė šia veikla, tokie asmenys savo lėšomis lanko kursus, kurių programą ir taisykles nustato Regioninių psichologų rūmų taryba.

Asmuo, kuris nutraukia psichologo veiklą, privalo per 3 mėnesius apie tai pranešti Regioninių psichologų rūmų tarybai.

Kilus pagrįstiems įtarimams, kad psichologas negali verstis praktika dėl sveikatos būklės, Regioninių psichologų rūmų taryba sudaro specialią komisiją (10 str.). Jei komisija nustato, kad asmuo negali verstis psichologo praktika, toks asmuo išbraukiamas iš psichologų sąrašo. Jei asmuo, kurio veiklai tirti sudaryta komisija, atsisako komisijos patikrinimo, Regioninių psichologų rūmų taryba turi teisę ne ilgesniam kaip 6 mėn. laikotarpiui suspenduoti tokio asmens teisę verstis psichologo veikla.

Iš psichologų sąrašo asmuo, kuris verčiasi psichologo veikla, išbraukiamas jam mirus; paties prašymu; jei yra teismo nutartis dėl draudimo asmeniui verstis psichologo praktika; netekus teisės verstis psichologo praktika teismo sprendimu ar drausmės komisijos nutarimu ir kt.

Įstatymo III skyrius skirtas psichologo praktinei veiklai apibrėžti. Psichologas privalo saugoti su klientu susijusią konfidencialią informaciją (nuostata netaikoma, jei, pavyzdžiui, kyla grėsmė kliento sveikatai ar kitiems asmenims, arba tai nustatyta įstatymu).

Psichologas gali įgyti psichologijos konkrečios srities specializaciją. Psichologų specializacijos sąlygas ir tvarką nustato vyriausybė (15 str.).

Psichologas turi teisę ir prievolę tobulinti profesinius įgūdžius. Antros pakopos studijas – magistrantūros studijas (*kształcenia podyplomowego*) – gali rengti organizacijos, įgaliotos tai daryti pagal atskirus reglamentus arba kiti organizaciniai vienetai ir fiziniai asmenys, gavę leidimus.

Krašto psichologų taryba (*Krajowa Rada Psychologów*) kartu su ekspertų komisija nustato magistrantūros studijų standartus.

Pagal įstatymo 18 straipsnio 1 dalį psichologas gali verstis privačia psichologo praktika, jei jis:

- 1) turi teisę verstis psichologo praktika, arba
- 2) yra įrašytas į Nacionalinio teismo registrą arba į Regioninių psichologų rūmų tarybos prižiūrimą privačių psichologinių praktikų registrą (*do rejestru prywatnych praktyk psychologicznych prowadzonego*).

Privati psichologo praktika gali būti vykdomas kaip individuali verslo veikla arba, gavus vaivadijos leidimą, kaip veikla jungtinės veiklos įmonėje (*w formie spółki partnerskiej*). Vaivadija išduoda leidimą atsižvelgusi į ekspertų komiteto nustatytas sąlygas, kuriomis siekiama užtikrinti kokybiškas psichologines paslaugas privačioje praktikoje.

Psichologų savivaldos nariams (*członkowie samorządu psychologów*) taikoma drausminė atsakomybė už:

- 1) kaltinimus dėl profesinių pareigų pažeidimą;
- 2) veiksmus, prieštaraujančius profesinės etikos kodekso nustatytiems principams;
- 3) nuolatinį vengimą mokėti narystės mokesčių.

Drausminės nuobaudos yra (21 str.):

- įspėjimas;
- papeikimas;
- teisės verstis psichologo praktika sustabdymas nuo 3 iki 12 mėnesių;
- išbraukimas iš psichologų sąrašo ir teisės verstis psichologo praktika panaikinimas.

Drausmės klausimus nagrinėja Regioninė drausmės komisija. Medžiagą komisijai rengia regiono profesinės atsakomybės komisaras (*Regionalny Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej*). Psichologas, kurio klausimą nagrinėja drausmės komisija, tokiaime procese turi teisę į advokatą (24 str.). Komisija, komisaro prašymu, gali sustabdyti psichologo teisę verstis profesine veikla ne ilgiau kaip 6 mėnesiams. Regioninės drausmės komisijos sprendimą galima skųsti Nacionalinei drausmės komisijai.

Asmeniui, kuris teikia psichologo paslaugas be teisės verstis psichologo veikla, taikomas laisvės apribojimas arba bauda (61 str. 1 d.).

Malta

Maltoje psichologų veiklai reglamentuoti 2004 m. buvo priimtas Psichologų įstatymas⁹, kuriame įtvirtinta, kad nė vienas asmuo negali laikyti savęs psichologu ar vykdyti psichologo veiklos už atlygį, arba vertinti save kaip kvalifikuotą specialistą, galintį tai daryti, arba turėti profesinį vardą ar registruoto psichologo pažymėjimą, išskyrus tik asmenis, turinčius šio įstatymo pagrindais gautą pažymėjimą (3 str.).

Šio įstatymo pagrindais gautas pažymėjimas (angl. *warrant*) nesuteikia jo turėtojui teisės vykdyti psichologo veiklos tokiose psichologijos srityse, kurios gali būti atskirai nustatytos ministro ir kurioms reikia papildomos kvalifikacijos, arba mokyti, nebent tai yra nurodyta gautame pažymėjime.

Pagal 3 straipsnio 3 dalį asmuo turi teisę gauti psichologo pažymėjimą, jei jis:

- yra Maltos pilietis arba turi leidimą dirbti Maltoje;
- yra gero elgesio;
- yra įgijęs psichologijos magistro laipsnį Maltos universitete ar kitos specialybės kvalifikacinį laipsnį, kurį Maltos psichologų profesinė taryba (toliau – Taryba) gali laikyti lygiaverčiu;
- įtikina Tarybą, kad turi atitinkamą profesinę patirtį, kurią įgijo atlikęs mažiausiai 2 metų trukmės psichologo ar kitos atitinkamos specialybės praktiką, vadovaujamą registruoto psichologo.

Taryba asmeniui, kuris kreipiasi psichologo pažymėjimo, gali papildomai pateikti profesinių įgūdžių testą.

Maltos psichologų profesinę tarybą sudaro 7 nariai, kurie pareigas eina 2 metus. Pasibaigus Tarybos nario kadencijai, narys gali būti vėl skiriamas eiti pareigas, tačiau ne daugiau kaip 3 kartus iš eilės (4 str.). Tarybos veiklos tikslas – reguliuoti psichologų profesinę praktiką, t. y. nustatyti įvairius psichologų profesinės veiklos ir kvalifikacijos kėlimo standartus, teikti rekomendacijas dėl psichologų kvalifikacijos pripažinimo reikalavimų, tvarkyti registruotų psichologų oficialų registrą, tvarkyti psichologų partnerystės (angl. *partnerships of psychologists*) – psichologines paslaugas teikiančių įstaigų – registrą, teikti rekomendacijas dėl psichologų etikos kodekso nuostatų, tirti pareiškimus dėl psichologų veiklos aplaidumo, nekompetentingumo ir kita.

Pasibaigus kalendoriniams metams Taryba ne vėliau kaip per tris mėnesius oficialiame valstybės žinių leidinyje (*Gazette*) skelbia asmenų, kurie praėjusių metų gruodžio 31 d. buvo registruoti oficialiame psichologų registre, sąrašą, taip pat ir registre registruotų psichologines paslaugas teikiančių įstaigų sąrašą (5 str.).

Asmuo, siekiantis gauti pažymėjimą, suteikiantį teisę verstis psichologo veikla Maltoje, pateikia prašymą Tarybai. Jei Taryba mano, kad prašytojas atitinka minimalius šiame įstatyme įtvirtintus reikalavimus, ji teikia rekomendaciją ministrui dėl pažymėjimo išdavimo. Pažymėjime gali būti nurodyti veiklos apribojimai ar sąlygos, kurias Taryba gali rekomenduoti atskirais atvejais (6 str.).

Asmuo įstatymo nustatytais terminais negali kreiptis gauti psichologo veiklos pažymėjimą ar jį turėti, jei teismas jį pripažino kaltu už bet kokią padarytą nusikaltimą, už kurį numatyta didesnė nei 1 metai laisvės atėmimo bausmė (8 str.). Tuo atveju, jei asmuo dėl padaryto nusikaltimo netenka psichologo veiklos pažymėjimo, ministras apie tai praneša oficialiame valstybės žinių leidinyje. Ministras, Tarybai rekomendavus, gali bet kuriuo metu asmeniui, netekusiam veiklos pažymėjimo, gražinti pažymėjimą.

Taryba tiria pareiškimus dėl psichologų veiklos aplaidumo, nekompetentingumo ir t. t. Ji turi teisę laikinai sustabdyti psichologo veiklos pažymėjimo galiojimą ar atšaukti pažymėjimą, sustabdyti ar atšaukti psichologines paslaugas teikiančios įstaigos (psichologų partnerystės)

⁹ *Psychology Profession Act*:

<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8937&l=1>;

registraciją, pritaikyti tam tikrus veiklos apribojimus, nurodomus veiklos pažymėjime, pareikšti papeikimą, taikyti kitas nuobaudas.

Jei psichologo pažymėjimas yra atšaukiamas (panaikinamas), Taryba išbraukia to asmens pavardę iš psichologų registro. Jei psichologo veiklos pažymėjimo galiojimas laikinai sustabdomas ar pažymėjimas atšaukiamas, arba jei pritaikomi tam tikri veiklos apribojimai, kurie yra nurodomi veiklos pažymėjime, asmuo turi teisę per 21 dieną apskusti tokį sprendimą (10 str.).

Du ar daugiau asmenų, turinčių psichologo veiklos pažymėjimą, gali susijungti bendrai jungtinei veiklai (partnerystei) (angl. *civil partnership*), kuri įstatyme vadinama „psichologų partneryste“ ir kurios vienintelis veiklos objektas – psichologo praktika (13 str.). Asmuo, neturintis veiklos pažymėjimo, negali būti psichologų partnerystės partneriu.

Taryba registruoja bet kokią partnerystę, jei ji yra tinkamai sudaryta. Užregistruotos partnerystės partneriai veikia partnerystės vardu, o pavadinime privalo būti žodis „psichologai“ (angl. „*Psychologists*“). Užregistruotos partnerystės (psichologines paslaugas teikiančios įstaigos) partneriai Tarybai privalo teikti visą Tarybos reikalaujamą informaciją, susijusią su partneryste, taip pat per 15 dienų pranešti Tarybai apie partnerystės atitinkamus pasikeitimus. Partneriams taikoma solidari ir individuali atsakomybė (14 str.). Partneris negali vykdyti specializuotos psichologo veiklos, jei tokia galimybė nėra įtvirtinta jam išduotoje veiklos pažymoje, nebent jam vadovauja partneris, kuris turi veiklos pažymėjimą, leidžiantį vykdyti specializuotą psichologo veiklą.

Psichologų įstatyme taip pat numatyta ir atsakomybė už įstatymo pažeidimus. Bet kuris asmuo, siekiantis gauti psichologo veiklos pažymėjimą ar registruoti psichologų partnerystę pagal šios įstatymo reikalavimus ir sąmoningai pateikęs klaidinančią informaciją arba kitaip veikęs apgaulingai, pripažįstamas kaltu ir baudžiamas bauda ne didesne kaip 2 329,37 eurų arba / ir laisvės atėmimo bausme iki 12 mėnesių (16 str. 1 d.).

Bet kuris asmuo, pripažintas kaltu už bet kurį kitą šio įstatymo pažeidimą baudžiamas bauda iki 1 164,69 eurų bauda arba / ir laisvės atėmimu iki 3 mėnesių, o nustačius pažeidimo tęstinumą baudžiama bauda iki 11,65 eurų už kiekvieną dieną, kurią buvo vykdomas pažeidimas, tačiau ne didesne kaip 4 658,75 eurų suma (16 str. 2 d.).

Bet kuris asmuo, kuris neturi psichologo pažymėjimo, išduoto šio įstatymo nustatyta tvarka, ir verčiasi psichologo praktika ar sudaro prielaidas manyti, kad jis yra psichologas, ar tvirtina toks esąs arba atlieka bet kokią psichologinę praktiką, prieštaraujančio šio įstatymo nuostatoms, yra pripažįstamas kaltu dėl šio straipsnio pažeidimo.

Įstatyme taip pat numatyta atsakomybė už neteisėtą vardo „Psichologas“, „Psichologai“, „Psichologų partnerystė“ naudojimą (16 str. 4–5 d.).

Asmenys ar organizacijos įdarbinti psichologo darbui gali tik registruotus psichologus.

Ministras, po konsultacijų su Taryba, gali tvirtinti įvairias su psichologų veikla susijusias taisykles, neprieštaraujančias Psichologų įstatymo nuostatoms, pvz., psichologų veiklos standartus, kompetencijos standartus, profesinės etikos reikalavimus, mokesčio už veiklos pažymėjimą dydį, veiklos įkainius, psichologų nusižengimų tyrimo tvarką, baudų dydžius ir kita (18 str.).

Prancūzija

Prancūzijoje psichologų veiklą reglamentuoja 1985 m. patvirtintas Socialinės tvarkos įstatymas¹⁰ (konsoliduota versija – 2004 m.) ir 1990 m. patvirtintas Dekretas dėl asmenų, kurie turi teisę vadintis psichologu¹¹ (konsoliduota versija – 2011 m.).

¹⁰ *Loi n°85-772 du 25 juillet 1985 portant diverses dispositions d'ordre social:*

http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=FCEB163F3FD89A847328FFCFC3144870.tpdjo05v_3?cidTexte=LEGITEXT000006068917&dateTexte=20110126

http://www.psychologuesdefrance.info/public/Docs_perso/Loi_sur_le_titre_de_psychologue_-_Psychologues_de_France.pdf

¹¹ *Décret n°90-255 du 22 mars 1990 fixant la liste des diplômes permettant de faire usage professionnel du titre de psychologue:*

http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=AD66AC7C7BEA1E549F429D2B3C5D9236.tpdjo17v_3?cidTexte=LEGITEXT000006075598&dateTexte=20110126

Prancūzijoje profesiniu vardu „psichologas“ gali naudotis asmenys, kurie yra įgiję diplomą, atestatą ar kitoki universiteto išduotą dokumentą, patvirtinantį profesionalų psichologinį išsilavinimą, ir yra įrašyti į psichologų sąrašą, kurį patvirtina Valstybės taryba dekretu, arba turi užsienio valstybėje įgytą išsilavinimą patvirtinantį dokumentą, kuris yra prilyginamas nacionaliniams išsilavinimą patvirtinantiems dokumentams. Be to, Aukštojo mokslo ministras gali leisti naudotis „psichologo“ vardu asmenims, kurie yra Europos bendrijos (toliau – EB) ar EEE valstybių narių piliečiai ir kurie neturi prieš tai minėtų išsilavinimą patvirtinančių dokumentų, tačiau jie yra baigę atitinkamas studijas, suteikiančias galimybę užsiimti psichologo praktika, ir atitinka šiuos reikalavimus:

- turi vieną ar kelis diplomus, sertifikatus ar kitus dokumentus, kurie suteikia teisę verstis psichologo praktika vienoje iš EB ar EEE valstybių narių:
 - a) ir kuriuos išdavė kompetentingą EB ar EEE valstybių narių institucija pagal tos valstybės įstatymus; ar
 - b) ir kuriuos išdavė trečioji šalis, kurių dokumentus pripažįsta kompetentingos EB ar EEE valstybės narės institucijos, patvirtinančius bent trijų metų profesinę patirtį;
- turi vieną ar kelis diplomus, sertifikatus ar kitus dokumentus, išduotus EB ar EEE valstybių narių, kuriose nėra reglamentuojamas užsiėmimas psichologo profesija, jos praktikavimas ir kvalifikacijos kėlimas, jei yra pateikiamas kompetentingos valstybės institucijos dokumentas, patvirtinantis bent 2 metų profesinę psichologo praktiką dirbus pilnu etatu per pastaruosius 10 metų arba ekvivalentišką laiko tarpą, jei dirbama nepilnu etatu.

Jei asmuo siekia verstis psichologo praktika Prancūzijoje, tačiau neturi minėtos psichologo kvalifikacijos ir ją patvirtinančių dokumentų, kokių reikalaujama arba tokia psichologo veikla nėra reglamentuojama jo valstybėje narėje ar reglamentuojama kitaip, tuomet aukštojo mokslo ministras, įvertinęs asmens išsilavinimą bei kvalifikaciją, gali pasiūlyti atlikti profesinės kvalifikacijos patikrinimą arba paskirti tam tikrą bandomąjį laikotarpį ne ilgesnį kaip 3 metai, po kurio vyksta kvalifikacijos įvertinimas.

Be to, asmuo gali vadintis psichologu, jei:

- jis ne daugiau nei prieš 7 metus, prieš įsigaliojant Įstatymui dėl socialinės tvarkos, užsiėmė psichologo praktika viešajame sektoriuje;
- jei asmeniui kreipusis į kompetentingą instituciją, pripažįstama, kad asmuo atitiko psichologo kvalifikacijai keliamus reikalavimus Įstatyme dėl socialinės tvarkos įsigaliojimo metu.

Pagal Dekretą dėl asmenų, kurie turi teisę vadintis psichologu, detalizuojantį aukščiau minėta įstatymą, psichologu gali vadintis asmuo, kuris:

- turi psichologijos licenciato (pranc. *licence*) ir magistro laipsnį, po kurio:
 - a) įgyjamas trečiojo studijų etapo (parengimas mokslinei veiklai) pirmos pakopos psichologijos diplomai (*diplôme des études supérieures*);
 - b) įgyjamas trečiojo studijų etapo (parengimas mokslinei veiklai) antros pakopos psichologijos diplomai (*diplôme d'études approfondies*);
 - c) įgyjamas dekretu išvardintų švietimo institucijų išduotus išsilavinimą patvirtinančius diplomus; arba
- turi psichologijos licenciato laipsnį ir atlikęs profesinę praktiką pagal Aukštojo mokslo ministro nustatytą tvarką; arba
- turi psichologijos licenciato laipsnį, įgytą iki 1966 m., kuris suteikia teisę įgyti aukštesnio laipsnio psichologijos išsilavinimą; arba
- turi užsienio valstybėse išduotą psichologijos išsilavinimo diplomą, kuris pripažįstamas ekvivalentišku aukščiau minėtiems Prancūzijoje išduodamiems diplomams, suteikiantiems teisę verstis psichologo praktika; arba
- įgijo valstybinį edukacinės psichologijos diplomą; arba
- įgijo darbo psichologijos diplomą, išduotą Nacionalinės meno ir amatų konservatorijos; arba

- įgijo psichologo diplomą, išduotą Praktikuojančių psichologų mokyklos, priklausančios Paryžiaus katalikų institutui.

Pagal *Baudžiamąjį kodeksą*¹² už neteisėtą psichologo vardo naudojimą yra taikoma baudžiamoji atsakomybė, paskiriant laisvės atėmimo bausmę iki 1 metų ir 15 000 eurų baudą.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiami Europos Komisijos reguliuojamų profesijų duomenų bazėje skelbama informacija apie psichologo profesiją¹³. Pažymėtina, kad ne visos valstybės yra pateikusios informaciją apie psichologo profesijos reglamentavimą arba neatnaujiniusios informacijos (pavyzdžiui, apie Latviją skelbiamas prierasas, kad tokia profesija neregamentuojama, nors Psichologų įstatymas buvo priimtas 2017 m. kovo mėn.) – tokiu atveju lentelėje nepateikiamas įrašas.

Pateikiama informacija apie privalomą psichologų registraciją profesinėje institucijoje (angl. *mandatory registration in professional bodies*), saugomą profesijos pavadinimą (*protected title*), profesinio draudimo reikalavimą (*requirement for professional indemnity insurance*). Taip pat nurodoma, ar konkrečioje valstybėje yra specialus, psichologų veiklą reglamentuojantis, įstatymas (lentelėje įrašo nėra, jei valstybė nėra pateikusi informacijos konkrečiais klausimais arba psichologų veikla nėra reguliuojama).

1 lentelė. Psichologų profesijos teisinio reglamentavimo aspektai

Valstybė	Privaloma registracija profesinėje institucijoje	Saugomas profesijos pavadinimas	Profesinio draudimo reikalavimas	Ar yra specialus, psichologų veiklą reglamentuojantis, įstatymas
Airija	ne	-	nėra	nėra
Austrija	taip	taip	yra	yra
Belgija	taip	taip	yra	yra
Bulgarija	-	-	-	-
Čekija	ne	-	nėra	yra
Danija	taip – autorizuotam psichologui ne – psichologui	taip	nėra	yra
Estija	-	-	-	nėra
Graikija	-	-	-	-
Ispanija	taip	ne	yra	*
Italija	taip – psichologinės technikos daktarui, taip – psichologui	psichologinės technikos daktaro – taip, psichologo – ne	yra	yra
Jungtinė Karalystė	taip	taip	taip	nėra
Kipras	ne	ne	nėra	yra
Kroatija	-	-	-	-

¹² Penal Code: <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=33&r=3826>

¹³ European Commission. Regulated Professions Database. Psychologist: <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/index.cfm?action=homepage>

Latvija	taip	-	-	taip
Lenkija	taip	taip	nėra	taip
Lietuva	-	-	-	-
Liuksemburgas	-	-	-	-
Malta	-	-	-	yra
Nyderlandai	taip	taip	nėra	-
Portugalija	taip	taip	nėra	yra
Prancūzija	ne	taip	nėra	yra
Rumunija	-	-	-	yra
Slovakija	taip	ne	-	nėra
Slovėnija	taip	-	-	-
Suomija	taip	taip	-	nėra
Švedija	ne	taip	yra	-
Vengrija	taip	taip	yra	yra
Vokietija	-	-	-	-

* Ispanijoje pagal Sveikatos priežiūros profesijų įstatymą psichologijos studijas baigęs asmuo nėra tiesiogiai pripažįstamas įgijusiu sveikatos priežiūros profesiją. Tačiau psichologai, įgiję papildomą klinikinės psichologijos specializaciją, yra pripažįstami sveikatos priežiūros profesija. Šiai nuostatai pagrindą padėjo dar 1998 m. priimtas ir ne kartą keistas Karališkasis dekretas dėl psichologų, kurie specializuojasi klinikinėje psichologijoje, kvalifikacijos, kuriuo iš visų psichologijos sričių specialistų tik klinikinėje psichologijoje besispecializuojantiems psichologams buvo suteikta teisė ne tik dirbti viešajame sektoriuje, bet ir užsiimti psichologine diagnoze bei gydymu.

Parengė
 Informacijos ir komunikacijos departamento
 Tyrimų skyriaus vyriausioji specialistė
 Dalia Juknevičiūtė
 Tel. (8 5) 239 6185, el. p. dalia.jukneviciute@lrs.lt